

Preek over Jesaja 64

Gemeente,

Wat een heftige stukken tekst waren dat. Ongehoord en ongekend! Eerst luisterden we naar een intens gebed, een diepe klacht van Jesaja, en daarna hoorden we uit de mond van Jezus woorden over verschrikkingen en het einde der tijden, en de tekenen die daarop wijzen.

We zijn allemaal onrein geworden, en onze beste daden zijn niet meer dan wegwerpstukken voor Gods aangezicht. 't Is nogal wat. De hemel dicht, geen God te bekennen. En dat allemaal omdat wij (of het volk Israël) gezondigd, zwaar gezondigd hebben.

En die smeekbede om een glimp van God te mogen ervaren, gaat maar door en door. Het wordt zelfs zo intens, dat God zelf er de schuld van krijgt, zo lijkt het wel. Allemaal onrein, allemaal gezondigd. Er is niemand meer die uw naam aanroept, geen priester, laat staan een hogepriester, het is allemaal hopeloos, totaal verloren.

En als je niet oppast, kun je je zo laten meeslepen in dit intensieve gebed, in deze existentiële klacht. Binnen de kortste keren zit je met een schuldcomplex van hier tot morgenochtend en een zondebesef waar de rest van het eiland nog jaloers op kan worden.

En ja, gelukkig komt er aan het eind van dit gebed wel iets moois, maar het grootste gedeelte is toch een klacht, een opsomming van falen en feilen, en er deugt niets aan de mens.

Laten we vooreerst maar even vaststellen dat er in de Bijbel geen theologie staat. De Bijbel is geen handboek voor dogmatiek of zoiets. Dus wie uit deze teksten probeert een algemene regel voor een Bijbels mensbeeld af te leiden, zit er principieel naast.

Dit gebed schetst hoe je je kunt voelen als je ziet dat er om je heen zo weinig van God te merken is. In dit gebed klinkt de wanhoop door van een biddende mens. Ja, zo mag je tegen God praten, als je baalt van de toestand waarin de wereld verkeert, van de toestand waar *jouw* wereld in verkeert. En dat zegt heel veel over de manier waarop deze biddende mens zich voelt, maar je weet niet of dat voor al zijn geloofsgenoten ook zo geldt.

Hier horen we Jesaja klagen en bidden: Scheur toch de wolken weg, en kom. Waar het om gaat, is het gevoel van herkenning, en niet van verabsolutering.

Herkenning van het verdriet, dat onze godganse samenleving zich geen laars meer aan lijkt te trekken van God en zijn geboden. Verdriet om het verlies dat onze wereld heeft geleden door God dood te verklaren. Jazeker, alle wetenschappelijke inzichten hebben ons ver gebracht, maar ook ver van God. Kerkbezoek keldert, kerkgebouwen worden sportzalen of boekhandels en ga zo maar door. Meer dan de helft van de Nederlanders noemt zich niet meer religieus, en dat zijn dan nog maar de cijfers uit 2018.

En dat er weinig sporen van God te vinden zijn in onze samenleving, is dan ook niet zo verwonderlijk. Je kunt het tegenwoordig ook iemand niet meer kwalijk nemen, als hij of zij niet weet wat het christelijk geloof inhoudt. De Bijbelverhalen zijn zo ongeveer uitgestorven, zeker.

Maar of ik het met Jesaja eens ben, dat dat ons als *schuld* is aan te merken, weet ik nog niet zo goed. En ik weet ook niet of Jesaja dat een goede conclusie zou vinden van zijn hartenkreet.

Als hij zegt: 'Wij zijn allen onrein geworden', is het niet duidelijk of hij vindt dat dat heel de wereld betreft, of alleen het joodse volk, of alleen de 'wij' in zijn beleving. Eerlijk gezegd denk ik het laatste. Zijn gebed, zijn klacht is geen sociologische analyse, het is een emotie. Hij kijkt om zich heen, en ziet dat niemand met hem mee-lijdt om het verlies aan sporen van God. En

dat maakt het nog heftiger: sta ik dan echt alleen in mijn overwegingen? Ze komen wel uit mijn hart, ja? En ik meen het oprecht: ik zie alleen maar godverlatenheid om mij heen.

En dat is niet het ergste, ik zie ook geen tekenen van herstel. Ik zie het nog niet zo gauw gebeuren, dat iedereen weer God gaat zoeken, gaat bidden, naar de leefregels van de Allerhoogste gaat leven. Dat zie ik niet gebeuren.

Wat ik wel zie, en weet, dat is God, hoe ver Hij ook verborgen lijkt, onze Vader is, onze schepper; wij zijn altijd het werk van zijn handen.

Het is een emotionele geloofsbelijdenis van Jesaja, waar we getuige van mogen zijn. Een ontroerende belijdenis, die ook in onze tijd best gehoord zou kunnen worden. We herkennen Jesaja wel in zijn klacht over de samenleving.

We moeten ons overigens ook realiseren dat de ene Jesaja de andere niet is. Ja, er staat maar één boek in de Bijbel met deze naam, en we kennen zijn naam uit de historische boeken uit het Oude Testament, met name uit 2 Koningen. Over de profeet Jesaja valt vrij veel te zeggen. Hij leefde van ca. 750 - 700 voor Christus. Was getrouwd, had twee kinderen, en kwam bij de koningen Uzzia en Hizkia over de vloer. Hij heeft geprofeteerd over de ondergang en de ballingschap van het joodse volk. Die profetieën staan in hoofdstuk 1 - 39. Als het volk naar Babel gedeporteerd wordt, is Jesaja hoogstwaarschijnlijk al overleden. Een groot deel van de school van Jesaja, dus van Jesaja's leerlingen en volgelingen wordt ook naar Babel gedeporteerd. Daar ontstaan de hoofdstukken 40 - 55. Die zijn, zoals de meeste geleerden aannemen, dus niet van de hand van Jesaja zelf, maar wel uit zijn school.

Na 70 jaar ballingschap keert het volk weer terug naar Jeruzalem en het Heilige Land, en dan valt het de volgelingen van Jesaja toch wel een beetje tegen hoe het volk zich in godsdienstig opzicht gedraagt. Je verwacht een dankbare stemming onder de gelovigen, maar dat blijkt nogal tegen te vallen. In die tijd, zeg maar ergens in de 5^e eeuw voor Christus, zo'n 150 jaar na het optreden van Jesaja, ontstaat dan het derde deel van het boek Jesaja, en dat wordt dan de Trito-Jesaja genoemd.

Het is een opeenstapeling van gebeden, dankliederen, lof en verootmoediging, heel vaak zonder dat uit de tekst blijkt, welke concrete gebeurtenissen eraan ten grondslag hebben gelegen. Het zijn, zeg maar, meer algemene klachten, gebeden en liederen, dan dat ze aan concrete situaties refereren.

En dat maakt de uitleg ook best wel een beetje lastig. Als het volk Israël al teruggekeerd is, is er toch alleen maar reden om dankbaar en blij te zijn, zou je denken. En dat er dan iemand rondloopt die alleen maar roept, dat het allemaal nergens naar lijkt, en dat iedereen God vergeten lijkt te zijn, dan kun je je terecht afvragen, hoe realistisch dit was ten opzichte van de feitelijke omstandigheden.

De Babylonische ballingschap duurde van ca. 598/7 vChr tot 538 vChr., dus niet de 70 jaar die we altijd gehoord hebben, maar 59 à 60 jaar. 70 is het getal van de volheid, dus daarom is dat getal rond gaan zingen, als het over de ballingschap gaat. Hoe dan ook, Jesaja leefde aan het eind van de 8e eeuw vChr, en het derde deel van Jesaja gaat over de periode van na (zeg) 530 vChr., dus minstens 150 jaar na de profetieën van de 'echte' Jesaja, die veel volgelingen heeft gehad, in Babel, maar ook na de terugkeer uit Babel.

Wat levert dat alles bij elkaar nu eigenlijk op? Nou, in de eerste plaats is het dus geen onheilsprofetie waar we hier mee te maken hebben. Veel mensen denken dat ook in dit gedeelte van de profetie gewaarschuwd wordt voor de Babylonische ballingschap, maar dat is dus niet zo. Het is een ontstellend intense klacht van iemand uit de school van Jesaja, die gehoopt had dat het volk Israël na terugkeer in het eigen land supervroom en - godsdienstig zou worden, het heiligste jongetje van de klas, zeg maar.

Maar dat is niet gebeurd, en dat viel kennelijk tegen. Maar uit de verhalen van de wederopbouw, zoals beschreven in de boeken Ezra en Nehemia, leefde het volk juist wel

volgens de wetten van Mozes. In Nehemia 8 wordt beschreven hoe dat ging. Zeven maanden nadat het volk teruggekeerd was in de stad Jeruzalem verzamelen Ezra en Nehemia de bevolking. Ezra haalt de boekrol met de wet tevoorschijn, en toonde het aan het publiek. En hij las het voor vanaf de zonsopgang tot het donker werd. Nou ja, alle details daargelaten, ik lees uit Nehemia 8: 6: "Ezra prees de HEER, de grote God, en heel het volk antwoordde 'Amen, amen,' en zij hieven hun handen op, knielden neer en bogen diep voor de HEER." Natuurlijk zal er van alles op de mensen van toen aan te merken zijn geweest, net als dat nu het geval is. Maar waar de beleving van Jesaja op gestoeld is, is niet zo duidelijk. Misschien dat de situatie van voor de ballingschap nog van invloed is geweest, of de ballingschap zelf. Traumatische ervaringen poets je niet zomaar weg, niet als individu, maar ook niet als collectief.

Wij zullen de coronacrisis, om maar een actueel voorbeeld te noemen, nooit vergeten. Voor sommigen onder ons bestaat de geschiedenis uit twee delen: voor en na de ramp. Maar inmiddels is er een generatie die een nieuw onderscheid zal maken: voor en na corona. Gelukkig zal de huidige crisis geen 70 of 60 jaar duren, maar het is zachtjesaan wel genoeg. En de optimist zal zeggen: kijk eens naar onze samenleving, alles bij elkaar gehoorzamen we de regering en dat helpt om het virus eronder te krijgen.

Anderen kunnen, mogelijk terecht, de Allerhoogste aanroepen, en Hem vragen de hemelen te scheuren, en neer te dalen, om als vuur het rotte hout te verbranden, de wereld te zuiveren van virussen en atheïsme, en te laten zien, dat Hij uiteindelijk van alles en iedereen de hemelse Vader is, die soms enorm boos kan zijn op zijn kinderen, maar ze uiteindelijk niet en nooit in de steek laat.

Jesaja, een man van grote uitersten, en van een diepe emotionaliteit. Dramatischer kan het bijna niet verwoord worden, maar o, o, o, wat is het mooi om in de diepste diepten van iemands ziel te mogen kijken. Dat je zo geëmotioneerd kunt worden over dingen die er in de samenleving om je heen gebeuren, dat is bijna een wonder. Waar kom je dat nog tegen? Zo'n engagement met Gods mensen en Gods aanwezigheid in deze wereld!

Nee, God verandert niet, Hij is en blijft ons aller Vader. Dat zegt deze biddende Jesaja ook, en dat is ook mooi.

Scheur toch de wolken weg, en kom!

Wat zal er gebeuren, als de wolken open zouden gaan, los van de vraag of we ons kunnen vinden in de manier waarop Jesaja de situatie van zijn dagen beschrijft? Wat zal er gebeuren, als de verlossing doorbreekt vanuit de wolken, vanuit de hemel?

Komt er dan een nieuwe wereld, een nieuwe hemel, een nieuwe aarde? Worden we dan allemaal op God gerichte mensen, die in zijn naam alleen maar recht en gerechtigheid gaan bedrijven op deze aarde? Worden we dan allemaal mensen die in naam van de liefde de ander altijd uitnemender achten dan zichzelf?

Ach, over een paar weken zullen we het merken. Dan is het Kerst, dan breekt de hemel daadwerkelijk open, dan scheuren de wolken en dan klinkt het 'Ere zij God'. Nou, dan weet je het wel. Dan breken er gouden tijden aan voor iedereen die zich nu al met God verbonden weet, ongehoord en ongekend.

O wacht, ook dat loopt niet helemaal zoals je zou denken.

En dat er dan mensen zijn zoals Jesaja, die blijven bidden en smeken om een opengescheurde hemel, dat kan ik dan wel weer goed begrijpen.

Scheur toch de wolken weg en kom! Laten we dat vooral blijven bidden en zingen. In de woorden van Huub Oosterhuis:

Scheur toch de wolken weg en kom.
Breek door de blinde muur en kom.
Doodsnacht regeert ons her en der.
De tijd is vol, Uw naam is ver.

Een vloed van tranen komt tot U.
Bloed uit de aarde roept tot U.
Al uw verworpen kinderen staan
op uit hun graf en zien U aan.

Mocht het toch waar zijn dat Gij hoort.
Dat niet vergeefs dit mensenwoord,
o God sinds mensenheugenis,
dat niet vergeefs dit lijden is.

Mochten wij zien dat Gij bevrijdt,
dat Gij geen god van doden zijt.
Breek door de blinde muur en kom.
Scheur toch de wolken weg en kom.

Amen.